

SƏNƏTŞÜNASLIQ

UOT: 0.69

ORCID: 000900034738745X

<https://doi.org/10.52094/SEEJ5718>

Şahnaz Atayeva Akif qızı
Azərbaycan Dövlət Mədəniyyət və İncəsənət Universiteti
Magistrant
sahnazhumbatova@gmail.com

ALMANIYANIN MƏDƏNİ İRSİNƏ YÖNƏLMİŞ HÜCUM

Xülasə: Muzeylər bəşəriyyətin mədəni irsini qorumaq və gələcək nəsillərə ötürmək məqsədi daşıyan fundamental elmi və ictimai müəssisələrdir. Bununla belə, bu qurumlar yalnız bilik və incəsənətin sərgiləndiyi məkanlar deyil, eyni zamanda bəzən qeyri-qanuni fəaliyyətlərin və mədəni itkilərin episentrinə çevrilir. Bu məqalədə toxunacağımız əsas mövzu Almaniya muzeylərində baş verən hadisələr olacaqdır ki, həm 2017-ci ildə Bode Muzeyində, həm də 2019-cu ildə Saksoniya əyalətinin paytaxtı Drezdendəki tarixi “Grünes Gewölbe” (Green Vault) muzeyində baş vermiş oğurluq hadisələri cəsarətli planları və mədəni sərvətləri hədəf alması ilə yadda qalmışdır. Bu iki cinayət arasında bir sıra oxşar və fərqli cəhətlər mövcuddur ki, onların analitik təhlili muzeylərdə təhlükəsizlik və mədəni irsin qorunması sahəsində vacib nəticələr ortaya qoyur. Almaniya bu kimi hadisələr daha əvvəl də qeydə alınmışdır, oğurlanan artefaktlar təkcə maddi dəyəri ilə deyil, həm də mədəni və siyasi simvolizm daşması ilə müasir tarixdə fərqlənir. Green Vault muzeyindən Saksoniya kral ailəsinə məxsus nadir əşyaların itirilməsi mədəni irsə qarşı yönəlmiş sistemli və planlı hücum kimi qiymətləndirilir (BBC News, 2019; Smithsonian Magazine, 2019).

Açar sözlər: Drezden, oğurluq, qiymətli əşyalar, Yaşıl Qübbə, Remmo

Bode Muzeyindən oğurlanan əşya tək bir ədəd idi – müasir dövrə aid, dəyəri çox yüksək olsa da, tarixi deyil, daha çox material dəyəri və unikal xüsusiyyəti ilə seçilən bir qızıl sikkə. Onun maddi dəyəri milyonlarla avro ilə ölçülsə də, muzey kontekstində daha çox numizmatik kolleksiya üçün eksklüziv bir nümunə sayılırdı. Green Vault hadisəsində isə oğrular bütöv bir xəzinədən bir neçə parçanı deyil, üç ayrı kral zinət dəstini hədəf aldılar: oğurlanan 21 ədəd

zərgərlik məmulatı içərisində cəmi 4300-dən çox brilyant qaş var idi və onların sığorta dəyəri ən azı 113 milyon avro kimi qiymətləndirildi. Bu incilər arasında Polşa Ağ Qartal ordeninin brilyant ulduzu, qəbzəsində 9 böyük və 770 xırda brilyant olan qılınc, II Avqustun şəxsi istifadə etdiyi brilyant qaşlı ayaqqabı tokaları və düymələr, həmçinin 49 karatlıq nadir “Sakson Ağ Almazı” (Saxon White diamond) da yer alırdı. Bode Muzeyində itirilən sikkə özlüyündə qiymətli olsa da, əsrlərlə ölçülən bir tarixi mirası təmsil etmirdi. Halbuki Green Vault-dan oğurlanan əşyalar üç əsrlik tarixi olan, Avropa incəsənətinin barok dövrünə aid əvəzolunmaz incilər idi. Bu səbəbdən Drezden oğurluğu zamanı itirilənlərin mədəniyyət üçün dəyəri, sadəcə maddi ifadə ilə ölçülə bilməyəcək qədər böyük idi və bu oğurluq milli mədəni irsə ciddi zərbə kimi dəyərləndirildi.

2017-ci ildə Berlinin Bode Muzeyindən 100 kiloqram çəkiyə malik, saf qızıldan hazırlanmış kolleksiya sikkəsinin oğurlanması geniş rezonansa səbəb olmuş və ölkənin muzey təhlükəsizlik sistemlərinin təkmilləşdirilməsinin zəruriliyini bir daha gündəmə gətirmişdir. Bu faktlar göstərir ki, Almaniya muzeyləri mədəni irs oğurluqları baxımından hədəf potensialı daşıyan obyektlər hesab olunur.

Green Vault müeyinə nəzər salsaq oğurlanan obyektlərin siyahısı, Avropa saray zərgərlik sənətinin və siyasi simvolikasının ən parlaq nümunələrindən ibarətdir. Ən diqqətəlayiq əşya, Hindistan mənşəli 49 karatlıq 'Drezden Ağ Brilyantı' olmuşdur. Bu brilyant Saksoniya monarxiyasının güc və prestij simvolu hesab olunurdu (Smithsonian Magazine, 2019).

Əlavə olaraq, oğurlanan kolleksiyada aşağıdakılar yer alırdı:

- Brilyantla bəzədilmiş sinə nişanı və ordenlər – rəsmi dövlət tədbirlərində monarxlar tərəfindən istifadə olunan simvolik əşyalar;
- Tac və diademplər – yalnız kral ailəsi üzvlərinə məxsus mərasim aksesuarları;
- Qızıl və yaqutlarla işlənmiş düymə və zəncir dəstləri – saray geyimlərinin ayrılmaz hissəsi;
- Zərgərlik bəzək əşyaları və emaye texnikası ilə işlənmiş broşlar – dövrün sənətkar bacarığının nadir təəcəssümü;
- İncə işləməli süfrə bıçaq və çəngəl dəstləri – kral ziyafət mədəniyyətinin göstəriciləri.

Bu obyektlərin hər biri sadəcə dekorativ əşya deyil, siyasi statusun, dini rəmzlərin və sosial təbəqələşmənin təmsilçisi idi (BBC News, 2019; DW, 2019).

Bundan əlavə, saf brilyant və yaqutla bəzədilmiş sinə nişanları, gümüş və qızıldan hazırlanmış taclar, eləcə də krallıq ordenləri və düymə dəstləri bu oğurluq nəticəsində muzey kolleksiyasından yoxa çıxmışdır. Bu əşyaların hazırlanmasında istifadə olunmuş texnika və materiallar dövrün sənətkarlıq səviyyəsini əks etdirməklə yanaşı, həm də Sakson zadəganlarının estetik zövqünü və status simvollarını nümayiş etdirirdi. Onların bərpasının mümkün olmaması yalnız fiziki itki deyil, həm də təkrarolunmaz sənət təcəssümünün itirilməsi deməkdir.

Oğrular əvvəlcədən elektrik transformatorunu sıradan çıxararaq təhlükəsizlik sistemlərini deaktiv etmiş və cəmi bir neçə dəqiqə ərzində muzeydən çıxmışlar (The Guardian, 2019). İstifadə etdikləri nəqliyyat vasitəsi daha sonra yandırılmış vəziyyətdə tapılmışdır, bu isə izlərin silinməsinə yönəlmiş standart taktiki gediş kimi qiymətləndirilir (DW, 2019)

Hadisədən sonra Almaniya polisi genişmiqyaslı istintaqa başlamış, xüsusilə Berlin əsilli Remmo ailəsi ilə bağlı əlaqələri araşdırmışdır (The Guardian, 2019). 2020-ci ilin noyabrında keçirilən reydlər nəticəsində şübhəli saxlanılmış, lakin oğurlanan əşyaların yalnız kiçik bir hissəsi 2022-ci ildə bərpa edilmişdir (BBC News, 2022). Qalan əşyaların izləri isə bu günədək naməlum olaraq qalır.

Bode Muzeyində baş verən oğurluq hadisəsi isə müasir dövrdə Avropada mədəni irs obyektlərinə qarşı həyata keçirilmiş ən planlı və diqqətçəkici cinayətlərdən biri kimi qiymətləndirilir. Hadisə zamanı oğrular muzeyin arxa tərəfindəki pəncərədən giriş əldə edərək, içəridə yerləşən numizmatik kolleksiya zalına daxil olmuşlar. Təhlükəsizlik sistemlərinin aktiv olmasına baxmayaraq, cinayətkarlar hadisə yerində səs-küy yaratmadan və qısa müddət ərzində muzeyə daxil olub əsas hədəflərinə çatmışlar. Əməliyyatın mərkəzində, “Big Maple Leaf” adlı 100 kiloqramlıq saf qızıldan hazırlanmış xatirə sikkəsi dururdu. Bu sikkə Kanada Kral Zərboxanası tərəfindən 2007-ci ildə istehsal olunmuş və nominal dəyəri 1 milyon Kanada dolları olmasına baxmayaraq, onun qızıl tərkibinin real bazar dəyəri oğurluq zamanı təxminən 3.7 milyon avroya bərabər idi. Sikkənin texniki xüsusiyyətləri – yüksək təmizlik (99.999% saf qızıl), 53 sm diametr və 3 sm qalınlıq, onu yalnız numizmatik deyil, həm də sənətkarlıq baxımından nadir obyektə çevirirdi. Cinayətkarlar muzeyin şüşə vitrininə zor tətbiq edərək sikkəni əldə etmiş və ağır çəkiyə baxmayaraq, onu daşımaq üçün əvvəlcədən hazırlanmış mexaniki vasitələrdən – ehtimal ki, kiçik təkərli arabadan və ya sürüşkən səthli daşıyıcıdan – istifadə etmişlər. Hadisə yerində tapılan izlər və video qeydlər vasitəsilə bu hərəkət trayektoriyası

qismən müəyyənləşdirilmişdir. Araşdırmalar nəticəsində məlum olmuşdur ki, muzeydə həmin gecə növbədə olan mühafizə əməkdaşı cinayətə şübhəli şəkildə passiv yanaşmış, siqnalizasiya sisteminin göstəricilərinə adekvat reaksiya verməmişdir. Sonradan aparılmış istintaq nəticəsində bu şəxsin cinayətkar qrupla əlaqəli olduğu və oğurluğun planlaşdırılmasında məlumat ötürməkdə iştirak etdiyi sübuta yetirilmişdir. Cinayət aktı son dərəcə peşəkar səviyyədə həyata keçirilsə də, Berlin polisi tərəfindən toplanan dəlillər geyimdə tapılmış qızıl tozları, müşahidə kameralarının qeydləri və şahid ifadələri nəticəsində qısa müddət ərzində şübhəli şəxslər müəyyən olunmuş və məhkəmə qarşısına çıxarılmışdır.

İstintaq çərçivəsində əldə olunan sübutlar oğurluğun təşkilatçılarının Berlin mənşəli Remmo kriminal ailəsi ilə əlaqəli ola biləcəyini göstərmişdir. Bu ailə daha əvvəl də analoji yüksək dəyərli oğurluq hallarında şübhəli bilinmişdir. 2020-ci ilin noyabrında Berlin şəhərində həyata keçirilmiş xüsusi əməliyyat nəticəsində bir neçə şəxs saxlanılmış və onlara qarşı rəsmi ittihamlar irəli sürülmüşdür

2020-ci ildə başa çatan məhkəmə prosesi nəticəsində üç nəfər müxtəlif müddətli həbs cəzasına məhkum edilmiş və muzeyin təhlükəsizlik sisteminin daxilində zəif cəhətlər olduğu təsdiqlənmişdir. Bode Muzeyi oğurluğu ilə bağlı istintaq nəticəsində “Remmo” ailəsinin üzvləri müəyyən olunaraq məhkum edildi, Green Vault hadisəsində də eyni ailənin üzvləri məsuliyyətə cəlb olundu, beş nəfər həbs cəzası aldı və oğurlanmış zinət əşyalarının bir hissəsi geri qaytarıldı, lakin ən nadir artefakt – “Sakson Ağ Almazı” – hələ də itkin hesab olunur.

Oğurlanan sikkənin aqibəti bu günədək naməlum olaraq qalır. Ekspertlər onun əridildiyini və qızıl külçələrə çevrilərək qara bazarda satıldığını düşünürlər. Bu fakt Bode Muzeyi hadisəsini yalnız maddi itki deyil, həm də müasir mədəniyyət irsinin qorunmasında strateji boşluqların göstəricisi kimi xarakterizə etməyə əsas verir.

Hər iki oğurluq hadisəsi mədəni irs obyektlərinin qorunması məsələsində ciddi rezonans yaratdı. Bode Muzeyindəki oğurluq göstərdi ki, hətta müasir dövrə aid olsa belə, muzey eksponatı özünəməxsusluğu ilə mədəni dəyər kəsb edir və onun itirilməsi muzey kolleksiyası üçün əhəmiyyətli itkidir. Bununla yanaşı, Bode hadisəsi daha çox muzey təhlükəsizliyinin texniki və təşkilati boşluqlarını üzə çıxarması ilə xatırlandı və həmin muzeydə, eləcə də digər müəssisələrdə bu boşluqları aradan qaldırmaq üçün addımlar atıldı. Green Vault oğurluğunun mədəni irsə təsiri isə daha dərinlən hiss olundu. Burada söhbət

birbaşa tarixi və milli əhəmiyyətli incilərin zədələnməsi təhlükəsindən gəldirdi. Muzeyin direktoru Dirk Sindram oğurluq baş verdikdən sonra sındırılmış vitrinləri görərkən bunun Almaniyaya üçün “milli irsin təməl daşının murdarlanması” kimi olduğunu bildirmişdi – sanki müqəddəs bir məbədə qarşı təcavüz hissi doğuran bir hal yaşanmışdı . Doğrudan da, II Avqustun şəxsi xəzinəsinin incisindən sayılan bu bəzəklərin itib-getməsi Almaniyaya mədəniyyətinin unikal bir hissəsinin yox olması demək olardı. Xoşbəxtlikdən, cinayət işi boyunca həyata keçirilən tədbirlər nəticəsində Green Vault xəzinəsinin böyük qismi geri qaytarıldı və 2024-cü ildə restavrasiya ehtiyacı olsa belə yenidən ictimaiyyətə təqdim edildi. Beləliklə, Dresden oğurluğu mədəni irs obyektlərinin nə dərəcədə həssas və risk altında olduğunu dünyaya göstərdi. Hər iki hadisədən alınan dərs odur ki, muzeylər öz kolleksiyalarının təhlükəsizliyini müasir dövrün risklərinə uyğun yenidən dəyərləndirməli, həm ölkə daxilində, həm də beynəlxalq səviyyədə oğurluqla mübarizədə əməkdaşlığı gücləndirməlidirlər. Nəticə etibarilə, 2017 və 2019-cu illərdə Almaniya baş vermiş bu səs-küylü oğurluqlar mədəni irsin qorunmasının əhəmiyyətini bir daha xatırlatmış və gələcəkdə bu kimi cinayətlərin qarşısının alınması üçün həm texnoloji, həm də hüquqi sahədə islahatlara təkan vermişdir.

Ədəbiyyat siyahısı

1. BBC News. Dresden Green Vault: Priceless jewels stolen in Germany museum heist. URL: <https://www.bbc.com/news/world-europe-50541706> (Tarix: 25 Noyabr 2019)
2. The Guardian. Dresden heist: police search for clues after German museum robbery. URL: <https://www.theguardian.com/world/2019/nov/25/dresden-heist-police-search-for-clues-after-german-museum-robbery> (Tarix: 25 Noyabr 2019)
3. DW (Deutsche Welle) Dresden Green Vault heist: What we know. URL: <https://www.dw.com/en/dresden-green-vault-heist-what-we-know/a-51403791> (Tarix: 26 Noyabr 2019)
4. Smithsonian Magazine. How Thieves Pulled Off the Biggest Jewel Heist in German History. URL: <https://www.smithsonianmag.com/smart-news/how-thieves-pulled-biggest-jewel-heist-germanys-history-180973674/> (Tarix: 3 Dekabr 2019)
5. CNN. Huge Canadian gold coin stolen from Berlin museum. URL: <https://edition.cnn.com/2017/03/27/europe/berlin-canadian-gold-coin-theft/index.html> (Tarix: 27 Mart 2017)

6. Reuters. Four sentenced over theft of giant gold coin from Berlin museum. URL: <https://www.reuters.com/world/europe/four-men-jailed-over-4-mln-theft-giant-gold-coin-berlin-museum-2020-02-20/> (Tarix: 20 Fevral 2020)

7. The New York Times. How a 221-Pound Gold Coin Was Stolen From a German Museum. URL: <https://www.nytimes.com/2020/02/20/world/europe/gold-coin-theft-berlin.html> (Tarix: 20 Fevral 2020)

8. Interpol – Cultural Heritage Crime. URL: <https://www.interpol.int/en/Crimes/Cultural-heritage-crime>

Shahnaz Atayeva Akif

An Attack Directed at Germany Cultural Heritage

Summary: Between 2017 and 2019, Germany witnessed two of the most spectacular museum heists in modern European history. In March 2017 the “Big Maple Leaf,” a 100-kg pure gold coin worth €3.7 million was stolen from the Berlin’s Bode Museum. Thieves broke in at night, stole the coin, which was never recovered and is believed to have been melted down.

In November 2019, Dresden’s Green Vault suffered a more complex and culturally devastating robbery. A criminal group disabled external power and broke into the royal treasure chamber, stealing 21 pieces of 18th-century Saxon royal jewelry adorned with over 4,000 diamonds. While some items were later recovered, several key pieces remain missing. Both cases exposed serious weaknesses in museum security and emphasized the urgent need for tighter protection of cultural heritage.

Key words: Dresden, theft, valuables, Green Dome, Remmo

Шахназ Атаева Акиф к.

Нападение, направленное на культурное наследие Германии

Резюме: В 2017 и 2019 годах в Германии произошли два самых резонансных музейных ограбления в современной Европе. В марте 2017 года из музея Бодэ в Берлине была похищена уникальная золотая монета весом 100 кг – «Большой кленовый лист» – стоимостью около 3,7 миллиона евро. Преступники проникли в музей ночью и скрылись за считанные минуты; монета так и не была найдена и, по мнению экспертов, расплавлена. В ноябре 2019 года грабители проникли в Сокровищницу Грюнес Гевёлбе (Зелёный свод) в Дрездене, отключили

внешнее электричество и похитили 21 украшение XVIII века, принадлежавшее саксонской короне. Украшения были инкрустированы более чем 4000 бриллиантами. Часть предметов позже была возвращена, но ключевые экспонаты до сих пор не найдены. Оба случая выявили серьёзные проблемы в системе музейной безопасности и показали необходимость усиления охраны культурного наследия.

Ключевые слова: Дрезден, кража, ценные вещи, Зелёный купол, Реммо

Məqalənin redaksiyaya daxilolma tarixi: 06.05.2025

Rəyçilər: Milli Azərbaycan Tarixi Muzeyinin böyük elmi işçisi, tarix üzrə fəlsəfə doktoru Aida İsmayilova; Kulturologiya üzrə fəlsəfə doktoru, dosent İlhamə Səfərova